

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

Офіс Генерального прокурора
(до відома)

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
*(згідно з частиною 3 статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України,

виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань у діяльності державної установи «Солонянська виправна колонія № 21» (далі – ВК, установа), у якій на час відвідування НПМ утримувались 762 засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності, засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення 24 жовтня 2023 року відвідування групою НПМ установи групою НПМ виявлені факти дискримінації та стигматизації засуджених.

Незважаючи на те, що Європейський комітет з питань запобігання катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (далі – КЗК) постійно наголошує у своїх доповідях на необхідності боротьби із негативним впливом неформальної тюремної ієрархії, групою НПМ встановлено існуючу в установі практику дискримінації, сегрегації та стигматизації засуджених, що виражається у належності деяких засуджених до особливо вразливої категорії. Зазначеній категорії засуджених не створено умови для реалізації їх рівних прав у порівнянні з іншими засудженими.

Так, особи, віднесені до особливо вразливої категорії у їдальні харчуються за окремим столом та зазнають постійних утисків та насмішок з боку інших засуджених та працівників ВК.

Такі засуджені в установі зазнають сегрегації, принизливих практик і жорстокого поводження у повсякденному житті, а також піддаються підвищеному ризику насильства між засудженими.

Зазначене вище можна розцінювати як катування, а саме спричинення морального страждання, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду за мовчазної згоди посадових осіб установи, відповідно до статті 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Частиною 1 статті 115 КВК передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Однак, на момент відвідування дільниці карантину, діагностики і розподілу засуджених (далі – КДіР) у житловому приміщенні № 3, де проживало 15 осіб, площа даного приміщення складала 28,5 м², тобто фактична площа на одного засудженого 1,9 м².

У відділенні соціально-психологічної служби (далі – СПС) № 4, де проживало 4 особи, площа даного житлового приміщення складала 8,6 м², тобто фактична площа на одного засудженого 2,1 м².

Також, порушення норми площі на одну особу зафіксовані у камерних приміщеннях дисциплінарного ізолятора (далі – ДІЗО). Так у одній із камер площа складала 3,2 м² на одного засудженого.

Довідково: замірювання площі у житлових та камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого далекоміру «Bosch PLR 25».

У пункті 13 Сьомої Загальної доповіді [СРТ/Іnf (97) 10] КЗК зазначено, що проблема із переповненими житловими приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Окрім цього, вказані вище порушення є приводом до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так, у справах «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine) (заява № 15825/06 від 26.04.2006) та «Кулік проти України» (Kulik v. Ukraine) (заява № 34515/04 від 04.09.2004), йдеться про неналежні умови утримування в місцях несвободи, а саме відсутності особистого простору у камерних приміщеннях.

За цих підстав Європейський суд з прав людини постановив, що у зв'язку з неналежними матеріально-побутовими умовами порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати значних сум коштів в якості моральної компенсації.

З 2015 року до нормативно-правових актів, які регламентують діяльність виправних колоній, внесено зміни та виключено норму, яка передбачала фіксацію до стін ліжок у дисциплінарних приміщеннях на денний час.

Незважаючи на це у ВК збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку працівників установи та виступає додатковим каральним елементом під час покарання, так як засуджені позбавлені можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня.

У камерних приміщеннях ДІЗО та житлових приміщеннях дільниці КДіР встановлено порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що забезпечує право на повагу до приватного життя.

Так, ліжка у деяких житлових приміщеннях дільниці КДіР розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує засудженим особистого простору та порушує правило 18.1 Європейських пенітенціарних правил, затверджених Комітетом Міністрів від 11.01.2006 (далі – ЄПП).

Також, санвузли у камерних приміщеннях ДІЗО не обладнані дверцятами, що порушує вимогу правила 19.3 ЄПП, та право засуджених на приватність.

У порушення вимог пункту 13.1 Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення виправної колонії середнього рівня безпеки, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норми забезпечення) у їдальні установи відсутня гардеробна. Така ситуація призводить до того, що засуджені змушені приймати їжу у верхньому одязі.

Також, у порушення пункту 11.6 розділу XI Норм забезпечення у ДІЗО відсутня перукарня.

У рукомийниках вестибюля їдальні та душової кімнати КДіР відсутнє водопостачання, що порушує пункт 2.9 вимоги Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5.

У камері № 10 ДІЗО, де утримувався засуджений, було відсутнє штучне освітлення, що порушує підпункт б пункту 11 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями, де зазначено, що штучне освітлення повинне бути достатнім для того, щоб засуджені могли читати без шкоди для зору.

Засуджені працюють в умовах недотримання вимог частини 3 статті 119 КВК та статті 153 Кодексу законів про працю України, у яких зазначено, що на всіх підприємствах, в установах, організаціях створюються безпечні і нешкідливі умови праці.

Зокрема у всіх цехах та майстернях ВК відсутня вентиляція, і внаслідок цього відчутно різкі та токсичні запахи пластмаси та інших шкідливих речовин.

Окрім цього, засуджені не забезпечені рукавицями, респіраторами та іншими спецзасобами при наявності у виробничій зоні верстатів, які можуть завдати шкоду здоров'ю.

У ході відвідування групою НПМ встановлено, що в установі засуджені працюють більше 8 годин на день, що є порушенням статті 119 КВК, статті 52 Кодексу законів про працю України та пункту 4.1 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 (далі – Інструкція про працю).

Так, згідно інформації внесеної до журналу обліку погодинних перевірок наявності засуджених на робочих місцях адміністрацією установи встановлено,

що 1 жовтня 2023 року, засуджені бригади № 8 виведені на виробництво о 7 годині та на момент перевірки, яка проводилась близько 20 години, перебували на робочих місцях.

Також, при конфіденційному спілкуванні із засудженими, які працюють у пекарні установи, зазначено, що робочий день розпочинається о 5 годині та закінчується о 19 годині.

Відповідно до статті 119 КВК праця осіб, засуджених до позбавлення волі, оплачується відповідно до її кількості і якості. Окрім цього у пункті 5.1. Інструкції про працю, зазначено, що заробітна плата, нарахована засудженим, за умови виконання ними норми виробітку або тривалості робочого часу, не може бути менше законодавчо встановленого мінімального розміру заробітної плати.

При вивченні групою НПМ відомостей про отримання заробітної плати засудженим за вересень 2023 року, встановлено, що середній заробіток у ВК, без вирахування податків та комунальних послуг, складає близько 1200 грн, що менше за мінімальну заробітну плату по країні, яка станом на вересень 2023 року складала 6700 грн.

У порушення вимог пункту 7 глави 3 розділу II Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572, та статті 21 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», до роботи у об'єктах харчування ВК залучаються 5 засуджених із простроченим терміном медичного обстеження у особистій медичній книжці, що може призвести до розповсюдження інфекційних та інших захворювань на території установи.

У пункті 28.5 ЄПП зазначено, що кожна установа повинна мати бібліотеку укомплектовану різноманітними навчальними матеріалами, книгами та іншими ресурсами для користування усіма ув'язненими.

Під час відвідування бібліотеки ВК групою НПМ зафіксовано застарілі книжки Податкового кодексу, Кримінального кодексу і відсутність у вільному доступі поточної редакції Конституції України, КВК, та інших нормативно-правових документів, що унеможливило ознайомлення засуджених з їх правами, порядком та умовами відбування покарання та може розцінюватися як порушення їх прав на інформацію.

Також, у пункті 23.1 ЄПП вказано, що ув'язнені мають право на отримання правової допомоги і адміністрація установи зобов'язана надати розумні можливості для отримання доступу до такої допомоги.

Відповідно до статті 110 КВК та пункту 24.1 ЄПП засуджені мають право на короткострокові побачення тривалістю до чотирьох годин. В установі обладнано приміщення для надання послуг короткострокових побачень у закритих умовах для засуджених, однак відповідні переговорні пристрої перебувають у несправному стані, у зв'язку з чим спілкування відбувається через отвори у розмежувальному склі.

Засуджені під час проведення конфіденційних бесід скаржились на те, що під час короткострокових побачень вони вимушені постійно голосно говорити для того, щоб їх почув співрозмовник.

Під час огляду інтернет-класу групою НПМ встановлено наявність комп'ютерної техніки, яку неможливо використовувати для реалізації вимог Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5 (далі – Порядок).

Так, із трьох наявних комп'ютерів – один був несправний, а у працюючих комп'ютерів була наявна інформація службового характеру та вони використовувались працівниками установи для підготовки документів, що позбавляє можливості використання засудженими.

Також, журнал обліку надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет оформлюється з порушенням вимог додатку 6 (пункт 7 розділу II) Порядку, зокрема у журналі відсутні графи: про тривалість хвилин; час надання доступу і підпис засудженого.

При проведенні конфіденційного спілкування із засудженими було встановлено, що укриття цивільного захисту не використовується під час сигналу «Повітряна тривога».

Також, всупереч вимог Кодексу цивільного захисту України, Порядку створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, виключення таких споруд із фонду та ведення його обліку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 138, та Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України 09.07.2018 № 579, в укритті відсутні елементарні умови для перебування людей, а саме: належна вентиляція, засоби для пожежогасіння, санвузол, лавки чи стільці для сидіння та бачки з питною водою.

У ВК порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417.

Зокрема розетки, якими користуються засуджені, перебувають у незадовільному технічному стані, а електродроти належним чином не ізольовані.

Зазначені вище порушення виявлені у житлових приміщеннях, лазні ВК та можуть призвести до ураження засуджених чи персоналу установи електричним струмом та становить загрозу для життя та здоров'я.

У порушення вимог абзацу дев'ятого частини першої статті 8 та частини 1 статті 118 КВК, засуджені залучаються до робіт в медичній частині № 21 філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Дніпропетровській та Донецькій областях (далі – медична частина) без укладання трудового договору. Зокрема, до робіт на безоплатній основі залучаються днювальні, які виконують функції молодшого

медичного персоналу, зокрема, які здійснюють прибирання приміщень, супровід хворих до приміщень медичної частини, тощо.

У медичній частині не фіксується облік роботи бактерицидної лампи, що унеможливує контроль за обсягом використаного часу лампами та порушує Санітарно-протиепідемічні правила і норми використання ультрафіолетового бактерицидного випромінювання для знезараження повітря та дезінфекції поверхонь в приміщеннях закладів охорони здоров'я та установ / закладів надання соціальних послуг / соціального захисту населення, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України 06.05.2021 № 882.

При проведенні конфіденційних бесід із засудженими групою НПМ встановлено, що у лазні ВК медичні працівники не проводять тілесний огляд засуджених.

Так, медичні працівники не проводили тілесних оглядів засуджених 24.10.2023, що підтверджується відсутністю у журналі обліку проведення тілесних оглядів у лазні установи прізвища медичного працівника та його підпису, що може свідчити про формалізм при виявленні та фіксації тілесних ушкоджень працівниками медичної частини.

Слід зауважити, що неналежне проведення оглядів засуджених медичними працівниками вже фіксувалось групою НПМ при відвідуванні ВК 17 жовтня 2019 року.

Під час вивчення облікової інформації встановлено, що за 9 місяців 2023 року застосування норми у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким (стаття 82 Кримінального кодексу України) стало можливим для 153 засуджених, проте комісією установи усім вказаним засудженим відмовлено у можливості її застосування.

Таким чином, адміністрацією ВК створюються штучні перешкоди у можливості застосування до засуджених норми у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, що суперечить принципу поетапного повернення засудженого у суспільство.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Солонянська виправна колонія № 21» та медичної частині № 21 філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Дніпропетровській та Донецькій областях, зокрема:

1.1. Вжити заходи щодо припинення практики допущення сегрегації, стигматизації та дискримінації засуджених;

1.2. Опрацювати питання щодо дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного засудженого згідно вимог частини 1 статті 115 КВК;

1.3. Демонтувати замки відкидних ліжок в камерах ДІЗО;

1.4. Вжити додаткових заходів щодо створення належних умов для реалізації права засуджених на приватність та особистий простір;

1.5. Вжити заходів щодо облаштування гардеробної у їдальні установи та перукарні у ДІЗО відповідно до вимог Норм забезпечення;

1.6. Забезпечити водопостачанням у рукомийниках вестибюлі їдальні та душовій кімнаті КДіР;

1.7. Вжити заходів щодо забезпечення штучного освітлення у камерах ДІЗО;

1.8. Забезпечити засуджених-працівників відповідним спецодягом та встановити вентиляцію у цехах та майстернях, де працюють засуджені;

1.9. Вжити заходи щодо неприпустимості випадків понаднормової праці засуджених;

1.10. Неухильно дотримуватися вимог трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працівників із числа засуджених;

1.11. Забезпечити проведення медичного обстеження та ведення медичної документації засудженим, які працюють на об'єктах харчування;

1.12. Забезпечити надання доступу до Конституції України, КВК та інших нормативно-правових документів для ознайомлення засуджених з їх правами, порядком та умовами відбування покарання;

1.13. Розглянути питання щодо проведення ремонтних робіт у кімнаті короткострокових побачень із закритими умовами;

1.14. Створити належні умови доступу засуджених до глобальної мережі Інтернет у відповідності до вимог Порядку;

1.15. Обладнати укриття для захисту в особливий період відповідно до вимог національного законодавства;

1.16. Забезпечити дотримання вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417;

1.17. Переглянути практику застосування до засуджених заохочувальних норм, а саме заміни невідбутої частини покарання більш м'яким;

1.18. Вжити заходів щодо недопущення використання днювальних в якості молодшого медичного персоналу;

1.19. Забезпечити ведення обліку роботи бактерицидної лампи;

1.20. Розглянути питання щодо проведення тілесного огляду засуджених медичними працівниками та належної фіксації виявлених тілесних ушкоджень.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Солонянська виправна колонія № 21» на 21 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Потапович Павло (050)-967-95-51

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав
людини
№10582.2/39.1/22443-23/39.1 від 22.11.2023
КЕП: Лубінець Д. В. 22.11.2023 19:29
5FBV77F7B650371D04000000E88D010044560300